

УДК 343.98:343.341(477).

[https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2\(54\)-3527-3538](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2026-2(54)-3527-3538)

Янковий Микола Олександрович кандидат юридичних наук, професор, професор кафедри кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, м. Одеса, <https://orcid.org/0000-0002-5178-084X>

ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ, УЧИНЕНИХ ЖІНКАМИ

Анотація. У статті досліджується початковий етап кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, учинених жінками, з акцентом на криміналістично-процесуальні аспекти їх виявлення та розслідування. Обґрунтовується, що в умовах збройної агресії, гібридних загроз та інтенсивних інформаційно-психологічних впливів участь жінок у таких кримінальних правопорушеннях набуває якісно нових форм, пов'язаних із використанням їхніх соціальних ролей, доступом до гуманітарних, волонтерських та інформаційних сфер. З урахуванням положень кримінального законодавства та сучасної криміналістичної теорії уточнюється зміст початкового етапу кримінально протиправної діяльності (готування і замах) у кримінальних правопорушеннях цієї категорії, виділяються типові дії жінок на стадії формування та реалізації кримінального правопорушення, аналізуються особливості слідоутворення у фізичному та цифровому середовищі. Показано, що «вбудування» кримінально протиправної поведінки у звичайні життєві практики (сімейні, професійні, волонтерські та комунікаційні ролі) зумовлює підвищену латентність таких кримінальних правопорушень і вимагає розширення кола джерел інформації, зокрема за рахунок цифрових слідів, аналітичних даних та міжвідомчого обміну. Окрему увагу приділено особливостям виявлення, фіксації та початкової перевірки інформації про підготовку чи вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки за участю жінок, включно з аналізом «слабких сигналів», оцінкою надійності джерел і необхідністю своєчасного процесуального реагування. Розкриваються тактичні та організаційні засади проведення початкових слідчих (розшукових) дій: планування з урахуванням гендерного виміру, формування мультидисциплінарних слідчо-оперативних груп, поєднання гласних і негласних заходів, раннє залучення спеціальних знань у сферах інформаційної безпеки, психології та гендерних досліджень. Доводиться, що інтеграція гендерно чутливих підходів у криміналістичні моделі та методики розслідування є необхідною умовою підвищення ефективності протидії кримінальним правопорушенням проти основ

національної безпеки та забезпечення балансу між інтересами безпеки й стандартами прав людини.

Ключові слова: національна безпека, кримінальні правопорушення, початковий етап розслідування, виявлення і фіксація інформації, початкові слідчі (розшукові) дії, гендерний підхід, жінки-злочинниці, цифрові сліди.

Yankovyi Mykola Oleksandrovykh PhD of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Procedure and Criminalistics, Odessa State University of Internal Affairs, Odesa, <https://orcid.org/0000-0002-5178-084X>

THE INITIAL STAGE OF CRIMINAL OFFENCES AGAINST THE BASIS OF NATIONAL SECURITY COMMITTED BY WOMEN

Abstract. The article examines the initial stage of criminal offenses against the foundations of national security of Ukraine committed by women, with an emphasis on the forensic and procedural aspects of their detection and investigation. It is substantiated that in conditions of armed aggression, hybrid threats and intense information and psychological influences, the participation of women in such criminal offenses takes on qualitatively new forms, associated with the use of their social roles, access to humanitarian, volunteer and information spheres. Taking into account the provisions of criminal legislation and modern forensic theory, the content of the initial stage of criminally unlawful activity (preparation and attempt) in criminal offenses of this category is specified, typical actions of women at the stage of formation and implementation of a criminal offense are highlighted, and the features of trace formation in the physical and digital environment are analyzed. It is shown that the «embedding» of criminally unlawful behavior into ordinary life practices (family, professional, volunteer and communication roles) leads to increased latency of such criminal offenses and requires an expansion of the range of information sources, in particular through digital traces, analytical data and interdepartmental exchange. Special attention is paid to the features of detecting, recording and initial verification of information about the preparation or commission of criminal offenses against the foundations of national security with the participation of women, including the analysis of «weak signals», assessing the reliability of sources and the need for timely procedural response. The tactical and organizational principles of conducting initial investigative (search) actions are revealed: planning taking into account the gender dimension, the formation of multidisciplinary investigative and operational groups, a combination of overt and covert measures, early involvement of special knowledge in the fields of information security, psychology and gender studies. It is argued that the integration of gender-sensitive approaches into forensic models and investigation methods is a necessary condition for increasing the effectiveness of countering criminal offenses against the foundations of national security and ensuring a balance between security interests and human rights standards.

Keywords: national security, criminal offenses, initial stage of investigation, identification and recording of information, initial investigative (search) actions, gender approach, women offenders, digital traces.

Постановка проблеми. Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України належать до найнебезпечніших посягань на публічну безпеку, оскільки спрямовані на підлив конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності та обороноздатності держави. Умови збройної агресії, гібридних загроз та інтенсивних інформаційно-психологічних впливів об'єктивно зумовлюють зростання як кількісних, так і якісних показників таких правопорушень, що вимагає перегляду усталених підходів до їх виявлення, розслідування та запобігання. Водночас у науковому дискурсі явно недостатньо опрацьованими залишаються гендерно орієнтовані криміналістичні та процесуальні аспекти протидії зазначеним посяганням, зокрема участь у них жінок на початкових етапах злочинної діяльності.

Особливу актуальність набуває дослідження саме початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, коли злочинний намір лише формується і реалізується у формах готування та замаху. Саме на цій стадії створюються найбільш уразливі для викриття слідоутворювальні комплекси, приймаються ключові організаційні рішення, налагоджуються комунікаційні канали, здійснюється вербування й розподіл ролей між співучасниками. Залучення жінок до таких посягань, у тому числі через використання їхніх соціальних ролей, комунікативних можливостей та доступу до чутливих сфер суспільного життя, істотно модифікує як механізм злочину, так і тактику початкового розслідування.

У цих умовах виникає потреба у спеціальному комплексному дослідженні криміналістичної характеристики початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, учинених жінками, а також у розробленні тактичних і організаційних рекомендацій щодо виявлення, фіксації та початкової перевірки інформації про такі правопорушення. Наукове осмислення вказаних проблем спрямоване не лише на вдосконалення теорії криміналістики та кримінального процесу, але й на підвищення ефективності практичної діяльності органів досудового розслідування та сектору безпеки і оборони.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковий інтерес до кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України зосереджується насамперед на розробленні криміналістичних підходів до виявлення, фіксації та дослідження доказової інформації, удосконаленні тактики слідчих (розшукових) дій і організації взаємодії слідчого з іншими суб'єктами доказування (А. В. Іщенко, В. Ю. Шепітько, К. О. Чаплинський, В. О. Коновалова). Окремі праці присвячено моделюванню механізму кримінального правопорушення, побудові видових криміналістичних характеристик посягань на основи

національної безпеки, а також використанню спеціальних знань та цифрових джерел інформації на початковому етапі досудового розслідування. Водночас комплексний криміналістично-процесуальний аналіз початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, учинених жінками, із чітким урахуванням гендерного виміру при організації початкових слідчих (розшукових) дій і досі залишається недостатньо розробленим у спеціальній літературі.

Метою статті є науковий аналіз початкового етапу розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки України, учинених жінками, із з'ясуванням особливостей виявлення, фіксації та початкової перевірки інформації про такі посягання, а також розробленням тактичних і організаційних рекомендацій щодо проведення початкових слідчих (розшукових) дій у відповідних кримінальних провадженнях.

Виклад основного матеріалу дослідження. В науковій літературі національна безпека дедалі частіше описується як тріада об'єктів – людина, суспільство, держава – що дає змогу кримінально-правовим і криміналістичним дослідженням у сфері кримінальних правопорушень проти її основ враховувати багатовимірність посягань [1, с. 11–13]. Кримінальні правопорушення, передбачені статтями 109–114¹ КК України, узагальнюються як умисні суспільно небезпечні діяння, що спричиняють істотну шкоду безпеці держави й суспільства або створюють реальну загрозу її заподіяння, причому для більшості з них характерною є спрямованість на ослаблення держави як політико-правового інституту [1, с. 35–40].

Для криміналістичної характеристики це означає, що вже на початковому етапі в діях суб'єкта простежується цілеспрямованість на зміну конституційних засад, підрив обороноздатності чи передачу інформації, що становить державну таємницю, а отже, формується специфічний слідоутворювальний комплекс, пов'язаний з контактами з іноземними структурами, нелегальними організаціями або інформаційними каналами. У випадку участі жінок цей комплекс набуває додаткових психологічних і соціальних відтінків, зумовлених особливостями їх соціальних ролей у публічній і приватній сферах [2, с. 41–45; 3, с. 34].

Початковий етап кримінального правопорушення проти основ національної безпеки традиційно охоплює стадії готування і замаху, але в криміналістичному плані він конкретизується через сукупність дій, спрямованих на встановлення контактів, добір співучасників, конспірацію, отримання доступу до інформації чи об'єктів, що охороняються, а також тестування каналів передачі даних або матеріальної підтримки. Для жінок, які беруть участь у таких посяганнях, типовими можуть бути ролі посередниць у комунікації, кур'єрів інформації, осіб прикриття чи учасниць інформаційно-психологічних операцій, що поступово формує криміналістично значущий комплекс контактів, переміщень та інформаційних слідів. Значна частина таких дій здійснюється в умовах звичайної життєвої активності – сімейних, трудових, волонтерських або

громадських відносин, що ускладнює раннє виявлення, але водночас створює специфіку слідоутворення, пов'язану з поєднанням легальних і нелегальних контактів. Саме на цьому рівні формується «фонова» криміналістична інформація, яка за наявності належної аналітичної роботи може бути трансформована в процесуально значущі докази [4, с. 147–148].

Нові технології, цифровізація суспільства, розширення простору інформаційних операцій істотно змінюють і способи вчинення, і початкові фази реалізації злочинних намірів. У цих умовах роль жінок як суб'єктів таких посягань також зазнає трансформації, що вимагає від криміналістики вироблення нових підходів до фіксації, аналізу та інтерпретації початкових слідів їх участі в антидержавній діяльності. Відповідно, науковий опис початкового етапу має ґрунтуватися не лише на констатації наявних закономірностей, а й на прогнозуванні нових форм кримінальної активності та адаптації процесуальних засобів протидії.

Особливості виявлення інформації про підготовку чи вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки за участю жінок зумовлюються як специфікою об'єкта посягання, так і високою латентністю початкових форм злочинної активності. Кримінальні правопорушення цієї категорії нерідко реалізуються в умовах конспірації, використання агентурних мереж, інформаційно-психологічного впливу й гібридних технологій, що істотно ускладнює безпосереднє сприйняття їхніх ознак органами досудового розслідування. На нашу думку, для жінок як потенційних суб'єктів таких посягань особливо типовим є «вбудування» злочинної діяльності в русло звичайних соціальних ролей – сімейних, професійних, волонтерських, – що вимагає підвищеної уваги до непрямих індикаторів і контекстуальних змін у поведінці та колі контактів. Це об'єктивно розширює коло джерел інформації, однак ускладнює відмежування кримінально значущих проявів від соціально зумовленої активності.

Класична криміналістична доктрина розглядає виявлення доказової інформації як першу стадію збирання доказів, що полягає у пошуку й виокремленні з навколишнього середовища відомостей, які потенційно можуть мати значення для встановлення обставин злочину [4, с. 140–143]. У контексті кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки це виявлення, як правило, не зводиться до фіксації вже вчиненого злочину, а стосується ранніх стадій – готування і замаху, коли інформація носить фрагментарний, непрямий та імовірнісний характер [5, с. 18–20].

Виявлення інформації про підготовку чи вчинення зазначених правопорушень перебуває на стику процесуальних і непроцесуальних форм діяльності, насамперед – оперативно-розшукових заходів, розвідувальної роботи, інформаційно-аналітичної діяльності органів сектору безпеки і оборони. На цьому етапі ще не завжди йдеться про наявність достатніх даних для внесення відомостей до ЄРДР, але саме результати такої діяльності формують первинну

інформаційну базу, що згодом може бути процесуально легалізована. Тож для кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки важливим є налагодження сталого обміну інформацією між правоохоронними, розвідувальними й військовими структурами, зокрема щодо підозрілих зв'язків, переміщень, інформаційної активності окремих осіб, у тому числі жінок. Такий міжвідомчий формат стає одним із небагатьох ефективних інструментів «розкодування» латентних форм жіночої участі в антидержавних мережах.

Особливу роль у виявленні інформації відіграють джерела цифрового походження – трафік електронних комунікацій, активність у соціальних мережах, використання месенджерів, цифрові платіжні системи, хмарні сервіси, які формують розгалужене поле потенційних слідів [6, с. 122–125]. У сучасних умовах інформаційної війни та гібридних загроз саме ці канали часто використовуються для вербування, координації, передавання відомостей чи інструкцій, зокрема жінкам, які можуть виступати як ціль до впливу, так і активні учасниці мереж [7, с. 176–179]. Виявлення таких слідів потребує застосування спеціальних технічних засобів моніторингу й аналізу даних, а також належного нормативного регулювання доступу до інформації провайдерів і операторів зв'язку з урахуванням вимог КПК України та законодавства про захист персональних даних [1, с. 79–82]. Саме в цифровому просторі гендерний фактор набуває подвійного значення: з одного боку, він використовується для таргетованих впливів на жінок, з іншого – створює ілюзію «безпечної» комунікації, що сприяє їхній кримінальній уразливості.

Фіксація інформації про підготовку чи вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки є наступною стадією роботи з доказами і передбачає документальне закріплення отриманих відомостей у формах, що забезпечують їх подальше використання як доказів. Фіксація надає виявленій інформації стійкої форми, унеможливорює її спотворення та втрату, забезпечує можливість перевірки, відтворення та оцінки в судовому провадженні.

У випадку кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, особливо на стадії готування, значна частина відомостей фіксується засобами відео- й аудіозапису, протоколами негласних слідчих (розшукових) дій, технічною реєстрацією електронних комунікацій, копіюванням цифрових масивів інформації [8, с. 190–192]. На думку автора, ключовим завданням стає забезпечення безперервності «ланцюга збереження» (chain of custody) щодо цифрових доказів, оскільки будь-які сумніви в автентичності даних особливо активно використовуються стороною захисту у справах, пов'язаних із національною безпекою.

Процесуальні форми фіксації інформації на початковому етапі визначаються положеннями КПК України про слідчі (розшукові) та негласні слідчі (розшукові) дії, зокрема обшук, тимчасовий доступ до речей і документів, арешт кореспонденції, зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж,

аудіо- та відеоконтроль особи, спостереження за особою, аудіо- й відеоконтроль місця тощо. Для кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки характерним є те, що значна частина доказової інформації формується саме внаслідок проведення таких дій щодо осіб, які лише готують кримінальне правопорушення, а тому особлива увага приділяється дотриманню вимог щодо підстав, меж і тривалості втручання в приватне життя. У випадку жінок важливим є чутливий, недискримінаційний підхід до вибору й реалізації відповідних заходів: інтенсивність контролю має визначатися рівнем загрози, а не уявленнями про «типову» жіночу роль у злочинній діяльності.

Перевірка інформації про підготовку чи вчинення правопорушень проти основ національної безпеки виступає логічним містком між суто інформаційним рівнем і стадією повноцінного кримінального провадження, коли приймається рішення про внесення відомостей до ЄРДР. Її зміст полягає в з'ясуванні достовірності, актуальності, повноти й достатності отриманих відомостей для формування обґрунтованої підозри щодо наявності готування чи замаху на відповідне кримінальне правопорушення. Застосовуються як непроцесуальні засоби – оперативна перевірка, аналітична обробка інформації, співставлення з іншими даними, – так і окремі процесуальні дії, допустимі до моменту офіційного відкриття кримінального провадження, наприклад відібрання пояснень у рамках інших проваджень [8, с. 189–191]. Особливої ваги набуває вміння слідчого ідентифікувати ситуації, коли формально «слабкий» масив даних у сфері національної безпеки фактично вимагає негайного процесуального реагування.

Ключовим елементом початкової перевірки є побудова й ранжування слідчих і розшукових версій, які пояснюють походження, зміст та можливі наслідки виявленої інформації. У літературі зазначається, що саме на цьому етапі закладається структура подальшого розслідування, оскільки від коректності сформульованих версій залежать напрями збору доказів, вибір невідкладних дій і розподіл ресурсів. Для кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки це набуває особливої ваги через високу ціну помилкових рішень – як у разі недооцінки загрози, так і при необґрунтованому обмеженні прав особи. Вважаємо, що у випадку жінок як потенційних суб'єктів посягань слідчі версії мають свідомо «переламувати» стереотипи про другорядність жіночих ролей, розглядаючи їх як потенційних організаторок, координаторок чи ключових посередниць.

У процесі перевірки особливе значення має використання аналітичних інструментів роботи з великими масивами даних, зокрема систем криміналістичного й оперативно-розшукового аналізу, які дозволяють виявляти приховані зв'язки між подіями, особами, фінансовими й інформаційними потоками. В умовах цифровізації безпекового середовища такі системи дають змогу моделювати можливі сценарії розвитку подій, визначати «вузлові точки» мережевої активності, у яких найдоцільніше зосереджувати зусилля щодо

подальшої фіксації та документування. Для жінок-учасниць злочинних мереж це дозволяє виходити за межі стереотипних уявлень про їх «другорядні» функції й бачити реальну структуру впливу, координації та підпорядкування в межах протиправної діяльності [2, с. 82–85]. Без такої аналітичної складової початкова перевірка неминуче перетворюється на фрагментарне реагування, що не відповідає природі мережевих загроз.

Ще одним аспектом початкової перевірки є оцінка джерел інформації з точки зору їхньої надійності, мотивів надання відомостей і потенційної заангажованості. Для кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки значну частину первинних сигналів складають повідомлення від громадян, інформаторів, представників громадських організацій, волонтерських структур, а також матеріали ЗМІ та соціальних мереж, що вимагає розроблення критеріїв їх критичного аналізу. У разі, коли інформація стосується дій жінок, слід враховувати можливість як навмисної дискредитації, так і навпаки – замовчування очевидних фактів через стереотипи щодо «меншої небезпечності» жіночої поведінки. На нашу думку, криміналістичні рекомендації повинні включати чіткі алгоритми перехресної перевірки таких повідомлень, що мінімізують ризики як хибнопозитивних, так і хибнонегативних управлінських рішень.

Процесуальний результат початкової перевірки – прийняття рішення про внесення відомостей до ЄРДР чи відмову в цьому – має базуватися на поєднанні достатнього мінімуму фактичних даних із урахуванням високого суспільного ризику кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки. Для ситуацій, пов'язаних із жіночою участю, це означає необхідність зваженого підходу, який не допускає дискримінаційного ставлення, але й не ігнорує реальні загрози, пов'язані з використанням жінок як каналів доступу до чутливих сфер національної безпеки. Таким чином, рішення про початок досудового розслідування стає кульмінаційним моментом початкової перевірки, який формально запускає механізм повноцінної процесуальної фіксації й подальшого доказування [4, с. 147–148].

Узагальнюючи, особливості виявлення, фіксації та початкової перевірки інформації про підготовку чи вчинення кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, учинених жінками, зумовлені поєднанням високого рівня латентності, використання гібридних технологій і специфіки гендерних ролей.

Підвищення ефективності цієї стадії можливе лише за умови інтеграції криміналістичних, оперативно-розшукових, розвідувальних і аналітичних інструментів, а також системної міжвідомчої взаємодії в секторі безпеки. Урахування гендерних аспектів при розробленні методик виявлення й перевірки інформації дає змогу точніше ідентифікувати специфічні ризики, пов'язані з жіночою участю, і водночас забезпечити дотримання прав людини та принципу недискримінації в діяльності правоохоронних органів.

Тактика та організація початкових слідчих (розшукових) дій у кримінальних провадженнях про посягання на основи національної безпеки, учинених жінками, зумовлюються підвищеною суспільною небезпекою цих правопорушень і необхідністю максимально раннього процесуального реагування на їхні початкові прояви. Початкові слідчі (розшукові) дії мають на меті створення базової доказової платформи, яка дозволяє перевести імовірнісну інформацію про підготовку чи замах у площину повноцінного досудового розслідування. На нашу думку, у провадженнях цієї категорії особливого значення набуває здатність слідчого швидко структурувати первинні відомості, у тому числі щодо жіночої участі, та визначити оптимальну послідовність дій, яка мінімізує ризики втрати ключових доказів.

Тактика допиту підозрюваних, обвинувачених і свідків у провадженнях про кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки має низку специфічних рис, пов'язаних із високим рівнем мотиваційної та ідеологічної детермінованості їхньої поведінки. Допит у таких справах вимагає ретельної підготовки: аналізу біографічних даних, соціальних зв'язків, інформаційної активності, попередньої участі в політичних чи громадських рухах, що дозволяє будувати адресні тактичні комбінації. Щодо жінок додатково враховуються особливості емоційної сфери, можливий досвід травм, використання сімейних та материнських ролей у мотивації їхніх дій. На наше переконання, у таких ситуаціях неприпустимими є як «патерналістські» тактики, що недооцінюють інтелектуальну й організаційну роль підозрюваної, так і надмірно жорсткі підходи, які можуть бути інтерпретовані як гендерно дискримінаційні.

Огляд місця події на початковому етапі розслідування кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки може мати як традиційний, так і «розподілений» характер, коли сліди розміщуються в різних фізичних і цифрових локаціях. У методичних матеріалах зазначається, що тактика огляду повинна враховувати ймовірність наявності електронних носіїв інформації, засобів зв'язку, документації з обмеженим доступом, а також побутових предметів, що використовувалися для конспірації. У випадку участі жінки важливо уникати стереотипного сприйняття житлового приміщення як «нейтрального» простору, оскільки саме в таких локаціях часто зберігаються засоби зв'язку, записники, чернетки, цифрові носії, пов'язані з підготовкою до кримінального правопорушення. Якість огляду у «фемінізованих» просторах (житло, робоче місце, волонтерський штаб тощо) є своєрідним тестом на здатність слідчого подолати власні уявлення про «типову» жіночу поведінку.

Тактика обшуку у кримінальних провадженнях цієї категорії має поєднувати інтенсивність пошукових дій з суворим дотриманням процесуальних гарантій, адже будь-які порушення в подальшому використовуються стороною захисту для дискредитації доказів. Під час обшуку слід виходити з попередньо сформульованих версій щодо місця зберігання документів, носіїв інформації, знарядь і засобів злочину, а також можливих спроб їх приховування. Щодо жінок

доцільно враховувати, що предмети, які ззовні виглядають «побутовими», можуть бути використані для приховування цифрових носіїв, документів або інших доказів, що вимагає уважного огляду речей повсякденного користування. Недостатня увага до таких деталей часто пояснюється не браком професійних знань, а впливом усталених гендерних стереотипів у практиці досудового розслідування.

Організація початкових слідчих (розшукових) дій у справах про посягання на основи національної безпеки обов'язково охоплює створення слідчо-оперативної групи з чітким розподілом функцій між її учасниками. Методичні рекомендації з криміналістики наголошують, що ефективність початкового етапу значною мірою залежить від здатності забезпечити належну взаємодію слідчих, оперативних працівників, експертів, аналітиків і, за потреби, представників розвідувальних органів. У справах, де фігурують жінки, доцільно долучати фахівців з гендерної проблематики, психологів, а також експертів з аналізу цифрових слідів, що дозволяє уникнути як недооцінки, так і гіперболізації ролі підозрюваної. Вважаємо, що таке мультидисциплінарне залучення є не стільки «опцією», скільки необхідною умовою сучасного розслідування складних безпекових кримінальних правопорушень.

Планування початкових слідчих (розшукових) дій передбачає складання плану, у якому визначаються цілі, завдання, послідовність, строки, виконавці й очікувані результати кожної дії; при цьому він має спиратися на систему слідчих версій і дані криміналістичної характеристики відповідного виду кримінальних правопорушень. У справах про посягання, учинені жінками, доцільно виокремлювати спеціальний елемент плану, присвячений перевірці ролей, мотивів і контактів підозрюваної та цілеспрямованому врахуванню гендерного виміру, що дозволяє інституціоналізувати належну увагу до цього чинника в практиці органів досудового розслідування.

Тактика початкових слідчих (розшукових) дій у справах про посягання на основи національної безпеки має ґрунтуватися на ранньому використанні спеціальних знань (інформаційна безпека, кіберзлочинність, психологія, гендерні студії тощо), поєднанні гласних і негласних форм діяльності та суворому дотриманні принципу пропорційності щодо втручання в приватне життя жінок. Вона повинна розглядатися як динамічна система, що адаптується до цифровізації, мережових форм комунікації та гібридних стратегій впливу, що, у свою чергу, зумовлює необхідність оновлення методичних рекомендацій і навчальних програм з криміналістики з обов'язковим урахуванням гендерних аспектів розслідування безпекових кримінальних правопорушень.

Висновки. Участь жінок у кримінальних правопорушеннях проти основ національної безпеки суттєво трансформує традиційні криміналістичні уявлення про механізм таких посягань, особливо на початковому етапі їх реалізації. Гендерно зумовлені соціальні ролі, специфіка комунікативних практик, залучення до гуманітарних, волонтерських та інформаційних сфер створюють

особливі моделі поведінки, які впливають на структуру підготовчих дій, характер слідоутворення та латентність злочинної активності. Це вимагає коригування типових криміналістичних характеристик і включення до них елементів, що відображають жіночі ролі як самостійних суб'єктів, посередниць чи координаторів у мережевих структурах.

Ефективність виявлення, фіксації та початкової перевірки інформації про підготовку чи вчинення таких правопорушень безпосередньо залежить від здатності органів досудового розслідування інтегрувати аналітичні, оперативно-розшукові, розвідувальні та процесуальні інструменти. Особливу роль відіграє робота з цифровими джерелами інформації, аналіз «слабких сигналів», міжвідомчий обмін даними й використання спеціальних знань у сфері інформаційної безпеки, психології та гендерних студій. Недооцінка специфічних маркерів жіночої участі призводить до втрати часу й доказів, тоді як їх своєчасна ідентифікація дає змогу перейти від імовірнісних відомостей до обґрунтованої підозри та повноцінного кримінального провадження.

Тактика та організація початкових слідчих (розшукових) дій у справах про посягання на основи національної безпеки, учинених жінками, повинні будуватися з урахуванням як підвищеної суспільної небезпечності цих кримінальних правопорушень, так і вимог дотримання прав людини та принципу недискримінації. Необхідним є цілеспрямоване планування тактичних комбінацій, створення мультидисциплінарних слідчо-оперативних груп, забезпечення належного документування цифрових і матеріальних слідів, а також формування гендерно чутливих алгоритмів допиту, обшуку та інших дій.

Література:

1. Гуторова Н. О., Гладка Л. В., Гаврилюк М. А. Злочини проти основ національної безпеки України: проблеми кримінально-правової теорії і практики : монографія. Одеса : Фенікс, 2019. 248 с.
2. Євдокімова М. О. Кримінологічна характеристика жіночої злочинності : монографія. Чернігів : ЧНТУ, 2021. 260 с.
3. Кузнецов В. В. Розробка моделі дослідження механізму злочину в державному управлінні експертно-криміналістичною діяльністю. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 14. С. 33–36.
4. Іщенко А. В. Криміналістика : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 560 с.
5. Чаплинський К. О. Криміналістика : навч. посіб. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 264 с.
6. Аналіз факторів та сучасних загроз інформаційній безпеці держави у контексті забезпечення національної безпеки України / О. С. Полтораков та ін. Social development and Security. 2022. Vol. 12, № 3. С. 122–128.
7. Women in Military Conflicts and in Post-War Peacebuilding : World and Ukrainian Experience / O. Martsenyuk et al. Kyiv : Heinrich Böll Stiftung, 2023. 220 p.
8. Підгородинський В. М. Видова криміналістична характеристика злочинів проти основ національної безпеки України : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2020. 220 с.

References

1. Hutorova N.O., Hladka L.V., Havryliuk M.A. (2019) Zlochyny proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy: problemy kryminalno-pravovoi teorii i praktyky. [Crimes against the foundations of national security of Ukraine: problems of criminal law theory and practice] Odesa: Feniks. 248 p. [in Ukrainian].
2. Yevdokimova M.O. (2021) Kryminolohichna kharakterystyka zhinochoi zlochynnosti. [Criminological characteristics of female criminality] Chernihiv: ChNTU. 260 p. [in Ukrainian].
3. Kuznetsov V.V. (2019) Rozrobka modeli doslidzhennia mekhanizmu zlochynu v derzhavnomu upravlinni ekspertno-kryminalistychnoiu diialnistiu. [Development of a model for studying the mechanism of crime in public administration of expert and forensic activity] Investytsii: praktyka ta dosvid. № 14. p. 33–36 [in Ukrainian].
4. Ishchenko A.V. (2008) Kryminalistyka : pidruchnyk. [Forensic science: text book] Kyiv : YurinkomInter. 560 p. [in Ukrainian].
5. Chaplynskyi K.O. (2018) Kryminalistyka : navchalnyi posibnyk. [Forensic science: study guide] Dnipro : Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. 264 p. [in Ukrainian].
6. Poltorakov O.S. et al. (2022) Analiz faktoriv ta suchasnykh zahrozin for matsiinii bezpetsi derzhavy u konteksti zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy. [Analysis of factors and modern threats to the information security of the state in the context of ensuring the national security of Ukraine] Social development and Security. Vol. 12, № 3. p. 122–128 [in Ukrainian].
7. Martsenyuk O. et al. (2023) Women in Military Conflicts and in Post-War Peacebuilding : World and Ukrainian Experience. Kyiv : Heinrich Böll Stiftung. 220 p. [in English].
8. Pidhorodynskyi V.M. (2020) Vydova kryminalistychna kharakterystyka zlochyniv proty osnov natsionalnoi bezpeky Ukrainy. [Specific forensic characteristics of crimes against the foundations of national security of Ukraine] Irpin : Universytet DFS Ukrainy. 220 p. [in Ukrainian].